

SOCIÁLNY ROZVOJ AKO SÚČASŤ TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

SOCIAL DEVELOPMENT AS PART OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Zuzana STRCULOVÁ, Jana LEVICKÁ

Abstrakt

Klimatické zmeny, ktoré zasiahli v ostatných rokoch aj územie Slovenska, upriamili pozornosť sociálnej práce k environmentálnej paradigme, ktorá stála v úzadí záujmu slovenských sociálnych pracovníkov a pracovníčok. Cieľom príspevku, ktorý má charakter teoretickej štúdie, je preto priblížiť bazálne teoretické poznatky z oblasti trvalo udržateľného rozvoja, ktorými by mali disponovať sociálni pracovníci a pracovníčky.

Kľúčové slová: TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ. SOCIÁLNY ROZVOJ. UDRŽATEĽNOSŤ.

Abstract

Climatic changes, which have also affected the territory of Slovakia in recent years, directed the attention of social work to the environmental paradigm, which stood in the interest of Slovak social workers. The aim of the contribution, which has the character of a theoretical study, is therefore to approximate the basic theoretical knowledge in the field of sustainable development, which should be available to social workers.

Keywords: SUSTAINABLE DEVELOPMENT. SOCIAL DEVELOPMENT. SUSTAINABILITY.

ÚVOD

Postupujúca environmentálna kríza, ktorá sa prejavuje najmä klimatickými zmenami, dôsledkom ktorých sú veľké výkyvy počasia, otepľovanie planéty, rozširujúce sa zóny sucha, zhoršujúca sa dostupnosť k pitnej vode, záplavy, extrémne búrky a pod. podporuje myšlienku prijatia princípov udržateľného rozvoja ako základného východiska pre budúcnosť ľudského spoločenstva.

Z lokálneho pohľadu sa slovenskej verejnosti požiadavky spojené s udržateľným rozvojom ešte pred časom mohli zdať ako zaujímavé, ale pre Slovensko nepotrebné. Klimatické zmeny sprevádzajúce environmentálnu krízu boli v domácom prostredí veľmi dlho laickou verejnosťou takmer neidentifikovateľné. Geografická poloha Slovenska ochraňovala krajinu pred extrémnymi výkyvmi počasia, čo mohlo prispievať k nezájmu väčšiny obyvateľov o environmentálnu problematiku, čím sa vo verejnosti posilňovalo prijatie antropocentrickej paradigmy. Jej posilneniu v slovenskej spoločnosti paradoxne prispeli aj ekonomicko-politické zmeny po novembri 1989. Pred slovenskou spoločnosťou sa otvorili možnosti ľahkého prístupu k tovarom a službám, ktoré boli pred týmto rokom u nás nedostupné. Situácii neprospera ani silnejúca liberalizácia spoločnosti. S presadením myšlienok liberalizmu sa žiaľ spája aj posudzovanie úspešnosti jedinca prostredníctvom jeho majetku. Konzumný spôsob života sa tak presadil u väčšiny spoločnosti nielen v domácom prostredí, ale aj v prostredí

bývalých „socialistických krajín“, členovia ktorých v narastajúcom konzume videli priblíženie sa ku kvalite života tzv. vyspelých západných krajín.

Stupňujúca sa environmentálna kríza je v domácom prostredí stále nedostatočne reflektovaná a požiadavka na zmenu paradigmy, ktorá by viedla od konzumného, na jedinca koncentrovaného prístupu, k prevzatíu paradigmy trvalo udržateľného rozvoja.

Teórie neobmedzeného hospodárskeho rastu, ktoré často argumentujú, že neustále rozširovanie spotreby je najvýznamnejším znakom kvality života, vedia šikovne využívať aj tvrdenia zástancov trvalo udržateľného rozvoja. Je prirodzené, že hospodárske aktivity sú potrebné pre napĺňanie ľudských potrieb každého obyvateľa planéty. V tomto zmysle je potom potrebné podporovať vedu a výskum, ktoré môžu významne prispieť práve k tejto úlohe. Vývoj je potom chápaný ako *evolučný proces, v ktorom sa ľudská kapacita zvyšuje v zmysle iniciovania nových štruktúr, zvládania problémov, prispôsobovania sa neustálym zmenám a cieľavedomého a tvorivého úsilia o dosiahnutie nových cieľov* (Peet, 1999, In: Mensah, Casadevall, 2019). Podľa Reyesa (2001) je rozvoj *sociálnou podmienkou spoločnosti*, v ktorej sú potreby jeho obyvateľstva uspokojované racionálnym a trvalo udržateľným využívaním prírodných zdrojov a systémov. Rozvoj je možné chápať ako multidimenzionálny proces, ktorý zahŕňa veľké zmeny v sociálnych štruktúrach, postojoch a inštitúciách, ako aj ekonomický rast, znižovanie nerovností a odstraňovanie absolútnej chudoby (Mensah, Casadevall, 2019). S rozvojom sa úzko spája otázka udržateľnosti. Basiago (1999) tento termín vysvetľuje ako schopnosť udržať nejakú entitu, výsledok alebo proces v priebehu času. Pomerne veľa autorov sa zhoduje v chápaní konceptu udržateľnosti ako procesu zlepšovania a udržania zdravého ekonomického, ekologického a sociálneho systému zameraného na rozvoja človeka (Milne, Gray, 2013; Tjarve, Zemíte, 2016; Mensah, Enu-Kwesi, 2018; Thomas, 2015). Stoddart (2011) definuje udržateľnosť ako efektívnu a spravodlivú distribúciu zdrojov vnútrogeneračne a medzigeneračne realizovaných sociálno-ekonomických aktivít v rámci ohraničeného ekosystému. Ben-Eli (2015) na druhej strane vidí udržateľnosť ako dynamickú rovnováhu v procese interakcie medzi populáciou a nosnou kapacitou jej prostredia tak, že *sa populácia vyvíja tak*, aby prejavila svoj plný potenciál bez toho, aby vytvárala nezvratné nepriaznivé účinky na únosnosť prostredia, od ktorého závisí. V tomto duchu Thomas (2015) konštatuje, že udržateľnosť kladie dôraz na ľudské aktivity a ich schopnosť uspokojovať ľudské potreby a prania bez vyčerpania prírodných zdrojov, ktoré majú k dispozícii. Aktuálne sa väčšina globálneho sveta riadi paradigmou globálneho ekonomického rozvoja, čo znamená, že ľudský život na Zemi je podporovaný a udržiavaný využívaním obmedzených prírodných zdrojov, ktoré sa na Zemi nachádzajú (Allen, Clouth, 2012). Dernbach (2003), ktorý dlhodobo poukazuje na fakt, že v dôsledku rastu svetovej populácie rastú aj požiadavky na množstvo takých komodít ako jedlo, oblečenie, bývanie, vzdelanie, zdravie atď. však upozorňuje, že potrebné prostriedky a zdroje na ich zabezpečenie nie je možné donekonečna neobmedzene zvyšovať.

1 TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

Viacerí autori upozorňujú na hrozbu, že sa z pojmu trvalo udržateľný rozvoj (ďalej len TUR) stane len prázdna fráza, ktorá bude len rétoricky používaná (ba možno až zneužívaná) pri rôznych vystúpeniach politikov (Mensah, Casadevall, 2019). Na potrebu jednoznačnej definície poukazujú napríklad Gray (2010), Mensah and Enu-Kwesi (2018), Abubakar (2017), Hylton (2019). Pre potreby nášho príspevku budeme vychádzať

z definície OSN, podľa ktorej je možné TUR charakterizovať ako taký rozvoj, ktorý uspokojuje potreby súčasnosti bez toho, aby ohrozil schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby. Ako sa v dokumente konštatuje, na jeho dosiahnutie je potrebné zosúladiť tri bazálne prvky a to hospodársky rast, sociálnu inklúziu a ochranu životného prostredia (Mensah, Casadevall, S., 2019). Ide o prvky, ktoré sú vzájomne prepojené a zároveň sú pokladané za bazálne prvky pre budovanie spoločnosti usilujúcej ako o blaho celku, tak aj o sociálne blaho jednotlivcov. V súlade s týmto tvrdením je aj Taylorov koncept (2016) troch základných pilierov TUR, ktorými sú **ekonomická udržateľnosť, sociálna udržateľnosť a udržateľnosť životného prostredia**. Sakalasooriya (2021) tento koncept rozširuje o etický rozmer, konštatujúc, že udržateľnosť nie je stav, ale dynamický proces, pravidlá ktorého musia byť citlivo a spravodlivo nastavené.

TUR je tak protikladom k ekonomickým koncepciám presadzujúcim myšlienku neobmedzeného hospodárskeho rastu. S cieľom zlepšiť porozumenie TUR a úlohám sociálnej práce v tomto kontexte prepájame aj s poznaním procesu jeho historického vývoja. Začiatok je spájaný s rokom 1968, kedy bola publikovaná esej G. Hardina *The Tragedy of the Commons*, v ktorej Hardin upozorňuje na narastajúce nebezpečenstvo vyplývajúce zo zvyšujúceho sa znečisteného životného prostredia (Purnomo, Hubacek, 2010). O niekoľko rokov neskôr na žiadosť Rímskeho klubu realizovali Meadows a kol. počítačovú simuláciu, ktorá mala poukázať na dôsledky neobmedzenej spotreby ľudí. Sledovali pritom interakcie prebiehajúce v piatich dimenziách a to rast svetovej populácie, industrializácia, znečisťovanie, nárast produkcie potravín a vyčerpávanie neobnoviteľných zdrojov. Výstupom simulácie bolo niekoľko scenárov, z ktorých najhorší predpokladal, že ak sa nezastaví neobmedzený hospodársky rast, potom do konca 21. storočia príde k ekonomickému a sociálnemu kolapsu. Simulácie potvrdili Hardinovo tvrdenie, že ak sa budú aj naďalej ľudia správať bez rešpektu k ostatným a sústredia sa na presadzovanie svojich individuálnych záujmov, nakoniec sa toto individuálne správanie dostane do rozporu so záujmom ich komunit, štátov ako aj globálnej spoločnosti, pretože by sa tak spotrebovali neobnoviteľné prírodné zdroje, ktoré ľudstvo nevie nahradiť. Zabrániť prichádzajúcej tragédii je možné len vtedy, ak ľudstvo radikálne zmení svoje spotrebiteľské správanie (Meadows et al., 1972).

Tieto prognózy natoľko znepokojili svetových odborníkov a politikov, že sa spustila diskusia o vplyve človeka na životné prostredie v kontexte ekonomického rozvoja. Bazálnym cieľom týchto diskusií bolo a aj zostalo, stanoviť pravidlá a princípy, ktoré by boli nasmerované k ochrane prostredia potrebného pre život ľudí. S týmito diskusiami sa spája prijatie indexu ľudského rozvoja HDI¹ (Human Development Index) v kontexte udržateľného rozvoja, ktorý sa používa na meranie hospodárskych a sociálnych úspechov jednotlivých krajín. Prostredníctvom HDI sa sledujú také dimenzie ako je *zdravie, vzdelanie, finančné toky, mobilita či bezpečnosť ľudí*. Podľa informácií získaných pod hlavičkou OSN dospeli politici a vedci k zhode, že pre ďalší vývoj ľudstva je potrebné aby sa minimalizovala tzv. ekologická stopa. Za predpokladu, že by sa ľudstvo správalo ekologicky zodpovedne, mohlo by dospieť k bodu, kedy by dosiahlo minimálneho HDI, čo by zároveň umožňovalo uspokojovať aj také ľudské potreby ako vzdelanie a zdravie. Globálna ľudská spotreba, ktorá by sa pohybovala pod hranicou maximálnej spotreby by umožnila, aby sa neohrozil život budúcich generácií, pretože

¹ Autorom HDI je pakistanský ekonóm Mahbúb-al-Hak, ktorý ho predstavil svetu v roku 1990. Od roka 1993 HDI spracováva HDI vo svojich ročných správach.

takto znížená spotreba by umožnila, aby sa Zem sama regenerovala (Basiago, 1999; Evers, 2018; Kolk, 2016; Pierobon, 2019; Sakalasooriya, 2021 a i.).

Napriek tejto zhode, ku ktorej svetové spoločenstvo dospelo, spotreba na globálnej úrovni neklesla, práve naopak, neustále narastá, čím sa vytvára deficit, ktorý nevieme nijako odstrániť. Súčasné spotrebiteľské správanie je preto vnímané ako veľká hrozba pre trvalo udržateľný rozvoj. Všetky tieto aktivity viedli v roku 1987 k vypracovaniu **Brundtlandovej správy** o trvalo udržateľnom rozvoji. V tomto dokumente sa nachádza zatiaľ najakceptovanejšia definícia TUR podľa ktorej je trvalo udržateľný rozvoj taký, hospodársky a sociálny rozvoj, ktorý neohrozuje schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby (Schaefer, Crane, 2005, In: Mensah, J., Casadevall, 2019; Goodland, Daly, 1996; Batie, 1989). Ústredným bodom správy Brundtlandovej komisie boli dve kľúčové oblasti. Prvou bola koncepcia potrieb, najmä základných potrieb chudobných vo svete (ktoré by mali mať prvoradú prioritu) a druhou myšlienka obmedzení, ktoré bude potrebné prijať v záujme uchovania schopnosti prostredia uspokojovať súčasné a budúce potreby (Kates at al., 2001).

Za ďalší míľnik v histórii TUR je možné označiť vytvorenie Medzinárodného panelu pre zmenu klímy. Ide o spoločný rozvojový program OSN a Svetovej meteorologickej organizácie, cieľom ktorého je získať a rozvíjať poznatky o vplyve ľudskej činnosti na zmenu klímy, vrátane výskumu príčin, dôsledkov spôsobov boja proti klimatickým zmenám (rok 1988). Tieto aktivity viedli neskôr k stanoveniu Indexu environmentálnej udržateľnosti (ESI), ktorý bol neskôr nahradený novým indexom EPI (Environmental Performance Index), ktorý sa od roku 2006 používa na meranie environmentálnej výkonnosti krajín. EPI sa zameriava na hodnotenie 10 oblastí lokálnych politík, medzi ktorými sú:

- 1) Environmentálne zdravie,
- 2) Voda (dostupnosť a účinky na ľudské zdravie),
- 3) Znečistenie (účinky na ľudské zdravie),
- 4) Znečistenie ovzdušia (ekosystémové efekty),
- 5) Vodné zdroje (ekosystémové efekty),
- 6) Biodiverzita a biotopy,
- 7) Lesy,
- 8) Rybné hospodárstvo,
- 9) Poľnohospodárstvo,
- 10) Klimatické zmeny (Sakalasooriya, 2021).

Za zaujímavé pokladáme aj miléniové hodnotenie ekosystémov v kontexte TUR, ktoré si v roku 2001 vyžiadala OSN. Vyhodnocovanie dôsledkov, ktoré priniesli zmeny ekosystémov na kvalitu života ľudí realizovalo vyše 1200 vedcov počas rokov 2001 - 2004. Medzi základné zistenia patrí, že ekosystémy sa menili rýchlejšie ako v predchádzajúcich obdobiach, pričom sa rozšíril aj okruh zasiahnutých ekosystémov. Niektoré zmeny v ekosystémov boli nezvratné.

V médiách je TUR poväčšine spájaný len s požiadavkou na obmedzenie hospodárskeho rastu, ktorý sa dotýka len životného prostredia. Takéto chápanie TUR je však neúplné. Súčasťou TUR je aj úsilie o zabezpečenie silnej, **zdravej** a spravodlivej spoločnosti. To znamená, že globálna spoločnosť si kladie za cieľ napĺňať rôznorodé potreby všetkých ľudí v existujúcich a budúcich komunitách, podporovať osobné blaho, sociálnu súdržnosť a sociálnu inklúziu a vytvárať rovnaké príležitosti pre všetkých členov ľudskej spoločnosti.

Vychádzajúc z tejto perspektívy WHO chápe TUR ako strešný pojem, ktorý sa používa na opis politík, projektov a investícií, ktoré prinášajú výhody bez toho, aby bolo nutné obetovať environmentálne, sociálne alebo osobné zdravie budúcich generácií.

Výhody trvalo udržateľného rozvoja sa však prejavujú aj v širokom priereze ľudského zdravia a pohody, vrátane zníženia výskytu chorôb súvisiacich so znečistením a životným prostredím, zlepšených zdravotných výsledkov a zníženia stresu. WHO spolu s OSN v roku 2021 na základe štatistických zistení konštatovali, že až 24% úmrtí na celom svete bolo dôsledkom znečisteného životného prostredia. Ako konštatovali obe organizácie, týmto úmrtiam by sa dalo zabrániť realizovaním primeraných preventívnych opatrení. WHO uvádza, že ročne na svete zomiera na znečistené životné prostredie až 7 000 000 ľudí, pričom sa očakáva, že ďalšie zhoršenie životného prostredia tieto počty ešte zvýši.

TUR pritom nemôže prísť s požiadavkou stagnácii, či poklesu ekonomického rozvoja. Hlavnou príčinou je totiž stúpajúci počet obyvateľov Zeme. Ako argumentoval Dernbach (2003), v dôsledku rastu populácie sa neustále zvyšuje množstvo jedla, oblečenia, bývania a pod., teda komodít potrebných na naplnenie bazálnych ľudských potrieb. Táto skutočnosť vytvára tlak na ekonomické trhy, aby poskytovali dostatočné množstvo požadovaných tovarov a služieb. Hospodársky rast sa tak odohráva medzi dvomi mantinelmi: na jednej strane tlak na dostatok tovarov a služieb a na strane druhej tlak na obmedzenie čerpania z neobnoviteľných prírodných zdrojov. Prostriedky a zdroje dostupné vo svete nemožno zvyšovať donekonečna. Ekonomický rozvoj musí preto hľadať rovnováhu medzi požiadavkou naplňania potrieb a zdrojmi potrebnými na ich zabezpečenie (Dernbach, 2003; Zhai, Chang, 2019).

2 SOCIÁLNY ROZVOJ

Jedným z pilierov TUR je aj sociálny rozvoj. Udržateľnosť sociálneho rozvoja je pre sociálnu prácu najzaujímavejšou súčasťou celého konceptu TUR. Daly (1992) uvádza, že sociálna udržateľnosť obsahuje pojmy ako rovnosť, splnomocnenie, dostupnosť, participácia, kultúrna identita, či inštitucionálna stabilita. Ak je sociálny rozvoj nástroj na elimináciu chudoby, potom sociálna udržateľnosť sa pohybuje medzi zlepšovaním životných podmienok predovšetkým chudobných ľudí a ochranou životného prostredia. Hlavnou tézou sociálnej udržateľnosti je, že zmierňovanie chudoby nemá viesť k ničeniu životného prostredia, ale ani k ekonomickej nestabilite (Farazmand, 2016; Kumar, Raizada, Biswas, 2014; Scopelliti et al., 2018). V praktickej rovine sociálnu udržateľnosť môžeme vidieť ako snahu spoločnosti zameranú na podporu rozvoja ľudí, komunit a kultúr s cieľom umožniť ľudským spoločnostiam žiť zmysluplný život. Predpokladom sociálnej udržateľnosti je dostupnosť kvalitnej zdravotnej starostlivosti, vzdelania, uplatňovanie rodovej rovnosti, podpora mieru a stabilita globálneho sveta (Saith, 2006; Mensah, Casadevall, 2019). Takéto chápanie sociálnej udržateľnosti signalizuje komplikovanosť dosiahnutia a udržania sociálnej udržateľnosti (Benaim, Raftis, 2008). V rozpore s tvrdením, že sociálna udržateľnosť znamená, že ľudia nie sú vystavení podmienkam, ktoré podkopávajú ich schopnosť uspokojovať svoje potreby (Everest-Phillips, 2014 In: Mensah, Casadevall, 2019) je chápanie sociálnej udržateľnosti podľa Kolka (2016). Kolk tvrdí, že sociálna udržateľnosť neznamená, že musia byť uspokojené všetky potreby každého jedinca. Cieľom sociálnej udržateľnosti je skôr vytvoriť podmienky, ktoré by umožnili každému rozvinúť jeho schopnosti tak, aby on sám mohol realizovať svoje potreby, ak si to sám želá. Takéto chápanie sociálneho rozvoja nájdeme aj v materiáloch OSN, kde sa zdôrazňuje, že *sociálny rozvoj je o zlepšovaní potenciálu každého jednotlivca v spoločnosti, aby mohol dosiahnuť svoje ciele*. Čokoľvek, čo bráni tejto schopnosti, sa považuje za prekážku, ktorú je potrebné vyriešiť tak, aby jednotlivci, organizácie alebo

komunity dosiahli pokrok smerom k sociálnej udržateľnosti (Brodhag, Taliere, 2006; Pierobon, 2019). Podľa OSN medzi oblasti, na ktoré sa má **sociálny rozvoj** zameriavať patria:

- seniori a globálne starnutie,
- občianska spoločnosť,
- družstvá,
- zdravie,
- zamestnanosť,
- rodina,
- domorodé národy,
- nerovnosti,
- chudoba,
- sociálne začlenenie,
- deti a mládež,
- šport,
- mier (Taqi, 2022; Mensah, Casadevall, 2019).

James Midgley (1999, In: Taqi, 2022), ktorý porovnával sa zaoberal vzťahom medzi sociálnym rozvojom, sociálnou politikou a sociálnou prácou stanovil nasledovné odlišnosti medzi sociálnym rozvojom a tými dvomi oblasťami.

Tabuľka 1: Charakteristiky sociálneho rozvoja

Sociálny rozvoj	Odlišnosť sociálneho rozvoja od sociálnej politiky a sociálnej práce
Aspekt ekonomického rozvoja	SR významné prepojenie s ekonomickým rozvojom
Interdisciplinárne zameranie	Čerpá z rôznych spoločenských vied, ktoré iné prístupy nevyužívajú; zásahy sa realizujú na národnej i medzinárodnej úrovni; vplyv politickej ekonomie, práca s hodnotami a predsudkami
Sociálny rozvoj ako proces	Základné pojmu: rast a zmena; Dve fázy procesu pred začatím procesu a po dosiahnutí pozitívnej zmeny
Progresívny charakter	Cieľom je dosiahnutie pokroku – pozitívneho rozvoja spoločnosti
Intervenčný charakter	Organizované úsilie o zlepšenie sociálneho blahobytu pre všetkých
Univerzálny charakter	Fokusuje sa na všetko obyvateľstvo, nielen na vybrané sociálne skupiny
Využívanie množstva stratégií	Napr. kvalitné vzdelávanie, kvalitný a dostupný systém starostlivosti o deti atď.
Dôraz na sociálne blaho	Finálnym cieľom je podpora sociálneho blahobytu

Zdroj: Upravené podľa Midgley 1999, In: Taqi, 2022

Ako sme už skôr spomenuli, vzhľadom k stúpajúcemu počtu ľudí, nie je možné predpokladať, že by sme v najbližších rokoch mohli rátať s výraznejším poklesom ekonomického rozvoja. Koncept environmentálnej udržateľnosti túto skutočnosť plne akceptuje a jeho cieľom je snaha o udržanie potrebnej kvality životného prostredia popri hospodárskom a sociálnom rozvoji. Environmentálna udržateľnosť súvisí s integritou ekosystému a nosnou kapacitou prírodného prostredia (Brodhag, Taliere, 2006). Z čoho vyplýva, že prírodné zdroje sa nesmú ťažiť rýchlejšie, ako sa môžu

regenerovať, zatiaľ čo odpad sa nesmie vypúšťať rýchlejšie, ako ich dokáže asimilovať životné prostredie (Diesendorf, 2000; Evers, 2018). Je to preto, že zemské systémy majú limity, v rámci ktorých sa udržiava rovnováha. Oproti snahe o nastolenie dodržanie environmentálneho rozvoja stojí koncept neobmedzeného hospodárskeho rastu, ktorý kladie na zemský systém stále väčšie nároky a kladie čoraz väčší tlak na tieto limity, pretože technologický pokrok nemusí podporovať exponenciálny rast a to aj napriek tomu, že neustále pribúdajú dôkazy o negatívnych dopadoch ľudskej činnosti na životné prostredie (Taqi, 2022; Sakalasooriya, 2021). Klimatické zmeny sú významné a dlhotrvajúce zmeny v klimatickom systéme spôsobené prirodzenou premenlivosťou klímy alebo ľudskou činnosťou (Coomer, 1979). Medzi ne radíme otepľovanie atmosféry a oceánov, klesajúcu hladinu ľadu, stúpajúca hladinu morí, zvyšovanie acidifikácie oceánov a zvyšovanie koncentrácie skleníkových plynov (Du, Kang, 2016).

ZÁVER

TUR nemožno dosiahnuť izolovanými iniciatívami, ale skôr integrovaným úsilím na rôznych úrovniach, ktoré zahŕňajú sociálne, environmentálne a ekonomické aspekty. Ide o koncept, ktorý prosperuje z individuálnych a skupinových záväzkov ľudí, a preto je potrebné, aby sa zvýšila miera participácie verejnosti na riešení problematiky udržateľného rozvoja. Konečným cieľom TUR je dosiahnuť rovnováhu medzi environmentálnou, ekonomickou a sociálnou udržateľnosťou. V rámci tohto dynamického procesu je potrebné, aby boli do konceptu TUR zapracované aj dve požiadavky na sociálnu spravodlivosť a to:

- a) na vnútrogeneračnú spravodlivosť – ide o rovnosť medzi majetnými a nemajetnými členmi spoločnosti nachádzajúcich sa v jednej generácii,
- b) na medzigeneračnú spravodlivosť, ktorá sa zameriava na rovnosť medzi súčasnou a budúcou generáciou (Sakalasooriya, 2021).

Batie (1989) sa v súvislosti kategoricky požaduje od súčasnej generácie také správanie, ktoré neohrozí schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje materiálne potreby a tešiť sa zo zdravého životného prostredia.

Sociálni pracovníci a pracovníčky požadujúci zakomponovanie environmentálnej sociálnej práce do pregraduálnej prípravy budúcich sociálnych pracovníkov poukazujú na to, že hoci sa koncept TUR zdanlivo javí ako veľmi vzdialený od sociálnej práce, pravdou je, že prístupy sociálneho rozvoja majú v sociálnej práci dlhú históriu a sú vhodné na to, aby riešili otázky ľudského rozvoja s ohľadom na politiky a programy udržateľnosti (Mohan, 2007). Prístupy sociálneho rozvoja sú zhodné s prístupmi rozvojovej sociálnej práce do tej miery, že Midgley a Conley (2010) ich stotožňujú, keď tvrdia, že prístupy sociálneho rozvoja sa nazývajú tiež sociálna rozvojová práca, ktorá sa zameriava na budovanie základných kapacít u jednotlivcov, skupín a komunít prostredníctvom riešenia otázok spojených s napĺňaním základných potrieb.

Ďalším argumentom je potvrdzujúcich úzky vzťah medzi sociálnym rozvojom (ako súčasťou TUR) a sociálnou prácou vychádza z ich spoločného prístupu k ľudskému rozvoju, ktorý je ukotvený v ochrane ľudských práv. Ľudské práva poskytujú základný hodnotový rámec súčasnej sociálnej práce a rovnako aj sociálnemu rozvoju (Mapp, 2007; McKinnon, 2008, Besthorn, 2011). Dominelli (2012) upozornila, že sociálna práca v svojich teoretických aj praktických aktivitách na rozdiel od konceptu TUR operuje aj úlohou moci v rámci

systemu. Oproti tomu koncept ekologickej udržateľnosti nezohľadňuje mocenský vzťah medzi rôznymi subsystémami.

Sociálny rozvoj a jeho trvalú udržateľnosť aktuálne vnímame ako závažnú výzvu pre slovenskú sociálnu prácu, v aplikácii ktorej do domácej praxe vidíme možnosť prispieť ku skvalitneniu životov našich klientov.

POĎAKOVANIE

Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-20-0094 Environmentálna spravodlivosť v kontexte sociálnej práce.

POUŽITÉ ZDROJE

ABUBAKAR, I. R. 2017. Access to sanitation facilities among nigerian households: Determinants and sustainability implications. *College of Architecture and Planning, University of Dammam, Saudi Arabia; Sustainability*, 9(4), 547. doi:10.3390/su9040547.

ALLEN, C., S. CLOUTH. 2012. *Green economy, green growth, and low-carbon development – history, definitions and a guide to recent publications*. UNDESA: A guidebook to the Green Economy. [online]. Dostupné na:

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>.

BASIAGO, A. D. 1999. *Economic, social, and environmental sustainability in development theory and urban planning practice: The environmentalist*. Boston: Kluwer Academic Publishers.

BATIE, SANDRA S. 1989. "Sustainable Development: Challenges to the Profession of Agricultural Economics." *American Journal of Agricultural Economics*, 71(5):1083-1101. <https://doi.org/10.2307/1243090>.

BENAIM, C. A., L. RAFTIS. 2008. The Social Dimension of Sustainable Development: Guidance and Application: Thesis submitted for completion of Master of Strategic Leadership towards Sustainability, Blekinge Institute of Technology, Karlskrona, Sweden in Mensah, J., Casadevall, S. R. 2019. Ben-Eli, M. 2015. Sustainability: Definition and five core principles a new framework the sustainability laboratory New York, NY info@sustainabilitylabs.org www.sustainabilitylabs.

BESTHORN, F. H. 2011. Deep Ecology's contributions to social work: A ten-year retrospective. [online]. In: *International Journal of Social Welfare*, 21(2):248-259 [2022-02-21]. [online]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2011.00850.x>.

BRODHAG, C., S. TALIERE. 2006. Sustainable development strategies: Tools for policy coherence. *Natural Resources Forum*, 30, 136–145. doi:10.1111/narf.2006.30.issue-2

Coomer, J. 1979. *Quest for a sustainable society*. Oxford: Pergamon eBook ISBN: 9781483148366.

DALY, H. E. 1992. U.N. conferences on environment and development: retrospect on Stockholm and prospects for Rio. *Ecological Economics : the Journal of the International Society for Ecological Economics*, 5, 9–14. doi:10.1016/0921-8009(92)90018-N.

DERNBACH, J. C. 2003. Achieving sustainable development: The Centrality and multiple facets of integrated decision making. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 10, 247–285. doi:10.2979/gls.2003.10.1.247.

- DIESENDORF, M. 2000. Sustainability and sustainable development. In D. Dunphy, J. Benveniste, A. Griffiths, & P. Sutton (Eds.), *Sustainability: The corporate challenge of the 21st century* (pp. 2, 19–37). Sydney: Allen & Unwin.
- DOMINELLI, L. 2012. *Green social work: From environmental crises to environmental justice*. Cambridge, UK: Polity.
- DU, Q., KANG, J. T. 2016. Tentative ideas on the reform of exercising state ownership of natural resources: Preliminary thoughts on establishing a state-owned natural resources supervision and administration commission. *Jiangxi Social Science*, 6, 160.
- EVERS, B. A. 2018. Why adopt the Sustainable Development Goals? The case of multinationals in the Colombian coffee and extractive sector: Master Thesis Erasmus University Rotterdam.
- FARAZMAND, A. 2016. *Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance*. Amsterdam: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-31816-5_2760-1. <https://www.researchgate.net/publication/313794820>.
- GOODLAND, R., H. DALY. 1996. *Environmental sustainability: Universal and non-negotiable: Ecological applications*, 6(4), 1002–1017. Wiley.
- GRAY, R. 2010. Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability ... and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), 47–62. doi:10.1016/j.aos.2009.04.006.
- MILNE, M., GRAY, R. 2013. W(h)ither ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative, and corporate sustainability reporting. [online]. *Journal of business ethics*. Vol. 118, pp. 13-29. [2021-12-04] DOI: 10.1007/s10551-012-1543-8.
- HYLTON, K. N. 2019. When should we prefer tort law to environmental regulation? *Washburn Law Journal*, 41, 515–534. Sustainability 2019, 11, 294.
- KATES, R. W., et al. 2001. Sustainability science. [online]. *Science*, 292, No. 5517, pp. 641–642. [2021-12-14] DOI:10.1126/science.292.5522.1627b.
- KOLK, A. 2016. The social responsibility of international business: From ethics and the environment to CSR and sustainable development. *Journal of World Business*, 51(1), 23–34. doi:10.1016/j.jwb.2015.08.010.
- KUMAR, S., RAIZADA, A., , BISWAS, H. 2014. Prioritising development planning in the Indian semi-arid Deccan using sustainable livelihood security index approach. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21, 4. Taylor and Francis Group. doi:10.1080/13504509.2014.886309.
- LITTIG, B., E. GRIEBLER. 2005. Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International Journal of Sustainable Development*, 8, 65–79. doi:10.1504/IJSD.2005.007375.
- MAPP, S. 2007. *Human rights and social justice in a global perspective: An introduction to international social work*. New York, NY: Oxford University Press.
- MCKINNON, J. 2008. Exploring the nexus between social work and the environment. *Australian Social Work*, 61, 256–268.
- MEADOWS, D. H., MEADOWS, D. L., RANDERS, J., & BEHRENS, W. W. 1972. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, NY: Universe Books. <https://doi.org/10.1349/ddlp.1>.
- MENSAH, J., F. ENU-KWESI. 2018. Implication of environmental sanitation management in the catchment area of Benya Lagoon, Ghana. *Journal of Integrative Environmental Sciences*. doi:10.1080/1943815x.2018.1554591.

- MENSAH, J., S. R. CASADEVALL. (Reviewing editor). 2019. Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review, *Cogent Social Sciences*, 5:1, DOI: 10.1080/23311886.2019.1653531.
- MIDGLEY, J., CONLEY, A. 2010. *Social work and social development: Theories and skills for developmental social work*. New York, NY: Oxford University Press.
- MOHAN, Brij. 2007. *Fallacies of development: Crises of human and social development*. New Delhi, India: Atlantic Publishers.
- PIEROBON, C. 2019. Promoting sustainable development through civil society: A case study of the EU's NSA/LA thematic programme in Kyrgyzstan. *Development Policy Review*; Wiley, 37. doi:10.1111/dpr.12411.
- PURNOMO, E. P., K. HUBACEK. 2010. Management of commons with a proper way: A critical review Hardin's essay on the tragedy of commons. In: *International Conference on Environmental Engineering and Applications*, Singapore, 2010, pp. 4-7, doi: 10.1109/ICEEA.2010.5596078.
- REYES, G. E. 2001. Four main theories of development: modernization, dependency, world-system, and globalization. *Nómadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas*, 4(2), 109–124. University of Pittsburgh, USA.
- SAITH, A. 2006. From universal values to millennium development goals: Lost in translation. *Development and Change*, 37(6), 1167–1199. doi:10.1111/j.1467-7660.2006.00518.x.
- SAKALASOORIYA, N. 2021. Conceptual Analysis of Sustainability Development. [online] *Open Journal of Social Sciences*, 9, 396-414. [2022-10-10]. Dostupné na: <https://doi.org/10.4236/jss.2021.93026>.
- SCOPELLITI, M., MOLINARIO, E., BONAIUTO, F., BONNES, M., CICERO, L., DE DOMINICIS, S., BONAIUTO, M. 2018. What makes you a “hero” for nature? Socio-psychological profiling of leaders committed to nature and biodiversity protection across seven; EU countries. *Journal of Environmental Planning and Management*, 61, 970–993. doi:10.1080/09640568.2017.1421526.
- STODDART, H., SCHNEEBERGER, K., DODDS, F., SHAW, A., BOTTERO, M., CORNFORTH, J., & WHITE, R. 2011. A pocket guide to sustainable development governance. *Stakeholder Forum 2011*.
- TAYLOR, S. J. 2016. *A review of sustainable development principles: Centre for environmental studies*. South Africa: University of Pretoria.
- TAQI, A. 2022. *Social and Sustainable Development*. [online]. [2022-10-7] Dostupné na: <https://www.nonviolenceny.org/post/social-and-sustainable-development>.
- TJARVE, B., I. ZEMĪTE. 2016. The Role of Cultural Activities in Community Development. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 64 (6), 2151–2160. doi:10.11118/actaun201664062151.
- THOMAS, C. F. 2015. Naturalizing Sustainability Discourse: Paradigm, Practices and Pedagogy of Thoreau, Leopold, Carson and Wilson: Ph.D Thesis: Arizona State University
- ZHAI, T. T., CHANG, Y. C. 2019. Standing of environmental public-interest litigants in China: Evolution, obstacles and solutions. *Journal of Environmental Law*, 30, 369–397. doi:10.1093/jel/eqy011.

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022

Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava

<https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index>

DOI: <https://doi.org/10.34135/rss.220201>

Kontakt

Mgr. et Mgr. Zuzana Strculová, interná doktorandka (strculova1@ucm.sk)

prof. PhDr. Mgr. Jana Levická, PhD. (jana.levicka@ucm.sk)

Katedra sociálnej práce

FSV UCM v Trnave

Bučianska 4/A, Trnava, 917 01